

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА» ЯК ОДНІЄЇ ЗІ СКЛАДОВИХ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Матіщак Ю.І., аспірантка кафедри економіки підприємства, Одеський національний економічний університет, Україна

Матіщак Ю. І. Сутність поняття „економічна безпека” як однієї зі складових забезпечення розвитку підприємства.

Стаття присвячена аналізу сутності поняття «економічна безпека» як однієї зі складових забезпечення розвитку підприємства. Розглянуто точки зору різних авторів щодо трактування даного поняття, що існують в науковій літературі. Економічна безпека є динамічною ознакою, що змінюється під впливом чинників зовнішнього і внутрішнього середовища. Доведено, що вона виступає необхідною умовою гарантування ефективного функціонування підприємства, і тому відіграє визначальну роль для забезпечення його стійкого розвитку. Незважаючи на велику кількість праць, присвячених дослідженню даного поняття, серед вчених дотепер відсутня єдина точка зору щодо трактування категорії «економічна безпека». В результаті проведеного аналізу погляди науковців щодо тлумачення даного поняття було згруповано до основних підходів та надано характеристику кожного з них. Показано зміну підходів щодо трактування змісту аналізованої категорії. На основі проведеного дослідження розкрито зміст поняття «економічна безпека», надано авторське узагальнене визначення аналізованої категорії, охарактеризовано її основні властивості.

Ключові слова: економічна безпека, розвиток підприємства, підходи до визначення поняття «економічна безпека», складові забезпечення розвитку підприємства.

Матищак Ю. И. Сущность понятия „экономическая безопасность” как одной из составляющих обеспечения развития предприятия.

Статья посвящена анализу сущности понятия «экономическая безопасность» как одной из составляющих обеспечения развития предприятия. Рассмотрены точки зрения различных авторов касательно трактовки данного понятия, существующие в научной литературе. Экономическая безопасность является динамической характеристикой, которая изменяется под влиянием факторов внешней и внутренней среды. Доказано, что она выступает необходимым условием гарантирования эффективного функционирования предприятия, и поэтому играет определяющую роль для обеспечения его устойчивого развития. Несмотря на большое количество работ, посвященных исследованию данного понятия, среди ученых до сих пор отсутствует единое мнение по поводу трактования категории «экономическая безопасность». В результате проведенного анализа взгляды ученых относительно толкования данного понятия были сгруппированы в основные подходы и охарактеризован каждый из них. Показано изменение подходов к трактовке содержания рассматриваемой категории. На основе проведенного исследования раскрыто содержание понятия «экономическая безопасность», предоставлено авторское обобщенное определение рассматриваемой категории, охарактеризованы ее основные свойства.

Ключевые слова: экономическая безопасность, развитие предприятия, подходы к определению понятия «экономическая безопасность», составляющие обеспечения развития предприятия.

Matishchak, Y. Essence of the concept «economic security» as one of the components of providing enterprise's development.

The paper is devoting to analysis the essence of the concept "economic security" as a component of the providing of enterprise's development. The opinion of different authors on the interpretation of the concept that exist in the scientific literature was considered. Economic security is a dynamic characteristic that is influenced by factors external and internal environment. It is proved that it is a necessary condition to guarantee the effective functioning of the enterprise, and that's why it is crucial for sustainable enterprise development. Despite the large number of studies on this concept among scientists is still no consensus on the interpretation of the category of "economic security." As a result of the analysis the scientists' views concerning the interpretation of this concept have been grouped in the main approaches and characterized each of them. Based on the study the essence of the concept "economic security" was revealing, the author's generalized definition of the category was given, its basic properties was characterized.

Keywords: economic security, enterprise's development, approaches to the definition of the concept "economic security", components of the providing of enterprise's development.

Постановка проблеми у загальному вигляді. У сучасних ринкових умовах успішний розвиток і функціонування підприємства багато в чому залежить від наявності системи забезпечення економічної безпеки підприємства. Середовище функціонування підприємств містить значну кількість ризиків і небезпек, таких як спад виробництва, високий ступінь тінізації економіки, недосконале комерційне

законодавство, недобросовісна конкуренція, нестача власних фінансових ресурсів, шахрайство, корупція, рейдерство. Все це зумовлює необхідність гарантування економічної безпеки підприємства.

Високий ступінь захищеності економічних інтересів суб'єктів господарювання дозволить забезпечити їх ефективну діяльність, підвищити фінансово-економічну стійкість, збільшити економічний потенціал розвитку, сформувати здорове конкурентне середовище в економіці.

Аналіз досліджень і публікацій останніх років. Теоретичні основи економічної безпеки підприємства, а також інші питання, пов'язані з цією проблемою, досліджувалися багатьма вітчизняними та зарубіжними вченими, серед яких: А. А. Одінцов [5, с. 45–46], А. П. Дикий [3, с.7], В. В. Белокуров [6], Я. В. Соколов [4, с. 523-524], А. О. Єпіфанов [8, с. 25-28], Т. Ковальов [9, с.48-52], М. А. Бендіков [10, с.7-13], А. Е. Шевелєв [11, с. 68-73], В.В. Шликов [7, с. 138-145], О. А. Грунін [12, с. 68-73], Н. О. Підлужна [13, с. 5], І. А. Белоусова [14, с. 17-21], Т.Б. Кузенко [17, с. 18], Г. В. Козаченко [18, с. 87-91], В. Л. Тамбовцев [19, с. 35-42], М. І. Камлик [21, с. 38-43] тощо. Аналіз робіт вказаних авторів показує, що всі ці дослідження розглядають економічну безпеку з різних функціонально-сутнісних підходів, у зв'язку з чим автором було запропоновано власне узагальнююче визначення аналізованої категорії.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Не дивлячись на значну кількість праць, присвячених дослідженню проблем забезпечення економічної безпеки підприємства, чимало питань залишаються досі невирішеними і потребують подальшого дослідження. Так, залишаються протиріччя щодо визначення поняття «економічна безпека підприємства» та його зв'язку з іншими економічними категоріями. Адже серед науковців досі немає єдиної думки щодо трактування даного поняття, що ускладнює розуміння сутності і особливостей аналізованої категорії як для теоретиків, так і для керівного апарату будь-якого підприємства.

Постановка завдання. Метою статті є розкриття сутності поняття «економічна безпека підприємства» та виділення його ознак. Задля досягнення поставленої мети було поставлено завдання охарактеризувати сутнісні підходи до визначення поняття «економічна безпека» як однієї зі складових забезпечення розвитку підприємства та проаналізувати їх особливості.

Виклад основного матеріалу дослідження. З огляду на ускладнені умови вітчизняного економіко-правового середовища підприємницької діяльності економічна безпека виступає необхідною умовою забезпечення життєздатності кожного суб'єкта господарювання. Актуалізація останнім часом у науковій літературі підходів до визначення цієї категорії, а також передумов її дослідження пов'язана з тим, що економічна безпека в умовах ринкової економіки є важливою складовою забезпечення розвитку підприємства та підвищення його конкурентоспроможності як на національному, так і міжнародному рівнях.

Поняття «економічна безпека підприємства» пережило чимало переосмислень в економічній науці у зв'язку із постійною зміною умов середовища функціонування підприємств. Дослідження сутності цієї категорії доцільно починати з аналізу визначення поняття «безпека», що в перекладі з грецької означає «володіти ситуацією». На сучасному етапі розвитку економічних відносин термін «безпека» розуміється як складне, багатоаспектне поняття, що містить різні варіанти його тлумачення.

Так, у суспільних науках поняття «безпека» трактується як задоволення потреб існування, цілісності, незалежності, спокою та розвитку [1, с.145]. З позицій ризикованості безпека визначається як відсутність неприпустимого ризику, пов'язаного з можливістю завдання збитків [2]. На нашу думку, в широкому розумінні, під безпекою слід розуміти стійкий, стабільний стан захищеності або відсутності загроз з боку зовнішніх і внутрішніх чинників середі функціонування суб'єкту, що характеризується наявністю механізму запобігання або зменшення впливу загроз за умови їх виникнення.

Дослідження сутності поняття «економічна безпека» показало, що серед теоретиків відсутня єдина точка зору щодо його трактування. Узагальнивши погляди окремих вчених щодо розкриття сутності категорії «економічна безпека підприємства» можна виділити наступні підходи:

1. Економічна безпека підприємства як забезпечення умов збереження його майна і комерційної таємниці.

Таке визначення поняття було поширене у 90-х роках минулого століття. В результаті виходу підприємств на міжнародний ринок, використання новітніх технологій, посилення конкурентної боротьби проблема збереження інформації набула особливої актуальності. Дану точку зору поділяє А. П. Дикий, який під економічною безпекою підприємства розуміє стан збереженості його майна та інформації згідно обраної стратегії і принципу неперервності діяльності. [3, с.7].

З ним погоджується Я. В. Соколов, який вважає, що економічна безпека підприємства – це забезпечення умов збереження комерційної таємниці та інших секторів підприємства [4, с.523]. На нашу думку, не зважаючи на те, що проблема збереження інформації не втрачає своєї актуальності, такий підхід є досить обмеженим, і не забезпечує повноцінний захист підприємства від усього різноманіття небезпек і загроз.

2. Економічна безпека як захист від недобросовісної конкуренції та наявність конкурентних переваг.

Прихильником такого підходу є А. А. Одинцов, на думку якого, безпека підприємництва – це такий стан цивілізованого бізнесу, при якому відсутня економічна чи інша шкода, яка б наносилася бізнесу навмисно чи не навмисно фізичними особами чи соціальними організаціями (у тому числі і юридичними) з порушенням закону чи етики підприємництва [5, с. 45–46]. Основний акцент у даному визначенні автор робить саме на конкурентній боротьбі між підприємствами, тому недолік його полягає у відсутності врахування всіх загроз ефективної діяльності підприємства. Як наявність конкурентних переваг розглядає економічну безпеку В. В. Белокуров, що зумовлені, на думку автора, відповідністю матеріального, фінансового, кадрового, техніко-технологічного потенціалів і організаційної структури підприємства до його стратегічних цілей і завдань [6]. Але один лише факт наявності переваг без їх раціонального використання і реалізації не гарантує підприємству економічної безпеки, що робить даний підхід значно вузьким. Тому для забезпечення всебічного захисту підприємства необхідно врахування і інших чинників зовнішньої і внутрішньої середовища його функціонування.

3. Економічна безпека підприємства як захищеність підприємства від зовнішніх і внутрішніх загроз.

Такого підходу дотримується більшість науковців, зокрема В. В. Шликов розглядає економічну безпеку підприємства як стан захищеності його життєво важливих інтересів від реальних і потенційних джерел небезпеки чи економічних загроз [7, с. 138].

Дану точку зору поділяє А. О. Спіфанов, який пропонує під економічною безпекою підприємства розуміти його здатність ефективно і стабільно здійснювати господарську діяльність шляхом використання сукупності взаємопов'язаних діагностичних та контрольних заходів фінансового характеру, які повинні оптимізувати використання ресурсів підприємства та нівелювати вплив негативних факторів внутрішнього і зовнішнього середовища [8, с. 25]. Проте у даних визначеннях відсутнє бачення перспектив розвитку підприємства, головна увага приділяється пристосуванню до середовища функціонування та нейтралізації негативного впливу факторів оточуючого середовища функціонування підприємства. Крім того, у визначенні А. О. Спіфанова основною умовою забезпечення економічної безпеки підприємства виступає сукупність заходів фінансового характеру, що здатна нейтралізувати можливий негативний вплив на підприємство. Такий підхід концентрує увагу на фінансовій складовій економічної безпеки, не враховуючи інші компоненти: техніко-технологічну, кадрову, інформаційну, екологічну безпеку, матеріально-сировинну, маркетингову тощо, що виступає недоліком такого трактування.

Такі вітчизняні дослідники як Д. Ковальов та Т. Сухорукова, розглядають економічну безпеку підприємства як стан захищеності його діяльності від негативних впливів зовнішнього середовища, а також здатність швидко усунути різноваріантні загрози або пристосуватися до існуючих умов, що не позначаються негативно на його діяльності [9, с.48].

На думку М. А. Бендікова, економічна безпека являє собою захищеність науково-технічного, технологічного, виробничого і кадрового потенціалу підприємства від прямих (активних) і опосередкованих (пасивних) загроз [10, с.8]. Загальним для даних визначень є відсутність врахування авторами того факту, що на економічну безпеку суб'єкта господарювання чинять вплив не лише фактори зовнішніх, але й внутрішніх загроз, якими можуть виступати, наприклад, персонал підприємства. Це робить дані трактування поняття дещо однобічними та ізольованими.

4. Економічна безпека підприємства як стан стійкості, рівноваги та найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів для стабільного функціонування підприємства.

На думку А. Е. Шевелева, економічна безпека підприємства – це такий його стан, за якого при найбільш ефективному використанні корпоративних ресурсів підприємство досягає запобігання, послаблення або захисту від існуючих небезпек і загроз та забезпечує досягнення цілей бізнесу в умовах конкуренції і підприємницького ризику [11, с. 68].

О. А. Грунін вважає, що економічна безпека - це стан господарюючого суб'єкта, при якому він при найбільш ефективному використанні корпоративних ресурсів досягає запобігання, послаблення або захисту від існуючих небезпек та загроз або інших непередбачених обставин і в основному забезпечує досягнення цілей бізнесу в умовах конкуренції та господарчого ризику [12, с. 68].

Дані визначення містять два важливих моменти: критерій забезпечення безпеки – досягнення цілей бізнесу, а також враховані чинники зовнішнього середовища – конкуренція і ризик. Але недоліком є те, що оцінити ефективність використання корпоративних ресурсів досить складно, крім того виникає проблем визначення того, що саме до них відноситься. У визначенні відсутнє врахування можливості використання некорпоративних ресурсів забезпечення економічної безпеки, наприклад державних правоохоронних органів, інших органів регулювання відносин тощо.

Іншої точки зору дотримується Н. О. Підлужна, яка вважає, що економічна безпека підприємства є характеристикою системи, що самоорганізується та саморозвивається, тобто це стан, при якому економічні параметри дозволяють зберегти головні її властивості: рівновагу і стійкість при мінімізації загроз [13, с. 5]. Згідно такого визначення забезпечення економічної безпеки підприємства

практично зводиться до мінімізації економічного ризику, адже ймовірність виникнення небажаної події часто трактують як ризик. Але, на нашу думку, ці поняття не є тотожними і розглядати їх слід окремо.

Досить повне визначення «економічної безпеки», з яким важко не погодитись, надає науковець І. А. Белоусова, яка вважає, що економічна безпека підприємства передбачає стійкий, тобто збалансований безперервний і постійний розвиток, що досягається за допомогою використання всіх видів ресурсів і підприємницьких можливостей для стабільного функціонування та динамічного науково-технічного і соціального розвитку, запобігання внутрішніх і зовнішніх негативних впливів (загроз), забезпечення стабільного функціонування підприємства сьогодні і в майбутньому [14, с. 17].

Схоже визначення надається у підручнику з економіки підприємства під загальною редакцією С. Ф. Покропівного, де економічна безпека трактується як такий стан корпоративних ресурсів та підприємницьких можливостей, при якому гарантується найефективніше їх використання для забезпечення стабільного функціонування та динамічного науково-технічного й соціального розвитку, запобігання внутрішнім та зовнішнім негативним впливам (загрозам) [15, с.534].

Т. Б. Кузенко та С. І. Ілляшенко, акцентують увагу на тому, що економічна безпека підприємства - це стан ефективного використання ресурсів і наявних ринкових можливостей, що дозволяє підприємству уникнути внутрішніх і зовнішніх загроз, забезпечує йому тривале виживання та стійкий розвиток на ринку відповідно до обраної місії [16, с.12; 17, с.6]. Автори урахували недоліки попередніх трактувань, і в формулювання поняття наголошують не лише на ефективному використанні ресурсів, але й ринкових та підприємницьких можливостей. Цей акцент відображає системність проблеми, додає визначенню логічної завершеності, але за такого широкого розуміння поняття ототожнюється з ефективністю господарської діяльності, що є недоцільним.

5. Економічна безпека як залежність від гармонізації інтересів підприємства з інтересами суб'єктів його зовнішнього середовища.

Вітчизняний вчений Г. В. Козаченко пропонує розуміти економічну безпеку як міру гармонізації у часі і просторі економічних інтересів підприємства з інтересами, пов'язаних з ним суб'єктів зовнішнього середовища, що діють за межами підприємства. [18, с. 87]. При цьому під інтересом мається на увазі взаємодія підприємства з іншими суб'єктами зовнішнього середовища, в результаті чого підприємство отримує прибуток. У результаті, суб'єкт господарювання визнається у стані економічної безпеки, якщо його виробничо-господарська діяльність є прибутковою [18, с. 162]. Серйозним недоліком такого визначення є відсутність врахування факторів внутрішнього середовища функціонування підприємства, а також залишається незрозумілим, якою саме повинна бути ця міра гармонізації економічних інтересів.

6. Економічна безпека підприємства як стан виробничої системи, за якого досягається стійкість та прогресивний розвиток підприємства.

Так, на думку багатьох науковців із пострадянського простору, зокрема В. Л. Тамбовцева, під економічною безпекою будь-якої системи необхідно розуміти сукупність властивостей стану виробничої підсистеми економічної системи, яка забезпечує можливість досягнення цілей усієї системи [19, с.37]. Цю точку зору поділяє Ю. Г. Лисенко, зауважуючи, що економічна безпека - це стан виробничо-економічної системи, при якому функціонують механізми запобігання чи зменшення ступеня впливу загроз стабільності функціонування і розвитку підприємства [20, с.178]. Але дані визначення враховують не всі складові системи економічної безпеки, акцентуючи увагу лише на виробничій підсистемі, ігноруючи таким чином інші ланки економічної системи підприємства.

Економічна безпека на думку М. І. Камлик, є таким станом розвитку господарюючого суб'єкта, що характеризується стабільністю економічного і фінансового розвитку, ефективність нейтралізації негативних факторів і протидією їх впливу на всіх стадіях його розвитку [21, с.38]. Особливістю даного визначення виступає виділення як чинника забезпечення економічної безпеки підприємства стабільності його саме фінансового розвитку. З одного боку, таке виокремлення є логічним, адже саме фінансова складова є однією з основних ланок економічної безпеки підприємства, але не єдиною. Для забезпечення повноцінної економічної безпеки підприємства необхідно врахування всіх її складових.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, якщо узагальнити описані підходи щодо розкриття сутності аналізованого поняття, можна стверджувати, що економічна безпека є багатоаспектною категорією, якій властиві наступні ознаки:

- залежить від впливу факторів як внутрішнього, так і зовнішнього середовища функціонування підприємства;
- пов'язана із можливістю підприємства функціонувати у довгостроковому періоді;
- передбачає найбільш ефективне використання корпоративних ресурсів для забезпечення цілей бізнесу.

Проаналізувавши характеристики даного поняття та існуючі підходи до його трактування автором запропоновано таке визначення: економічна безпека підприємства – це такий стан його рівноваги та ступінь захищеності від негативних впливів і змін зовнішнього і внутрішнього середовища, за якого досягається найефективніше використання наявних ресурсів і стабільне функціонування в теперішньому і майбутньому періодах.

Отже, забезпечення стійкого розвитку підприємства, стабільності результатів його діяльності, досягнення мети, яка відповідає інтересам власників і суспільства в цілому неможливо без наявності дієвої системи його економічної безпеки.

Саме тому необхідно проводити всебічний науковий аналіз шляхів забезпечення економічної безпеки підприємства, виявлення загроз та небезпек, які можуть призвести до її втрати, з метою гарантування стабільного ефективного функціонування і розвитку підприємства в поточному і майбутньому періодах.

Список джерел:

1. Дацків Р. М. Економічна безпека у глобальному вимірі / Р.М. Дацків // Актуальні проблеми економіки. – 2004. – №7 (37). – С. 143–153.
2. Российская энциклопедия по охране труда [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://slovari.yandex.ru/книги/Охрана%20труда/Безопасность/>.
3. Дикий А.П. Організація бухгалтерського обліку як інструмент забезпечення економічної безпеки підприємства: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.09 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності)» / А.П.Дикий. – Житомир: ЖДТУ, 2009. – 21с.
4. Соколов Я.В. Бухгалтерский учет: от истоков до наших дней / Я.В. Соколов. – М.: Аудит ЮНИТИ, 1996. – 638с.
5. Одинцов А.А. Економічна і інформаційна безпека підприємництва: учеб. пособие для вузов / А.А. Одинцов. – М.: «Академія». – 2006. – 336 с.
6. Белокуров В.В. Структура функциональных составляющих экономической безопасности предприятия: [Электронный ресурс] / В.В. Белокуров. – Режим доступа: www.safetyfactor.ru
7. Шлыков В. В. Комплексное обеспечение экономической безопасности предприятия / В. В. Шлыков. – СПб.: Алетейя, 1999. – 315 с.
8. Спіфанов А.О. Фінансова безпека підприємств і банківських установ : [монографія] / А.О. Спіфанов, О.Л. Пластун, В.С. Домбровський. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. – 295с.
9. Ковальов Д. Економічна безпека підприємства / Д. Ковальов, Т. Сухорукова // Економіка України. – 1998. – № 10. – С. 48–52.
10. Бендиков М.А. Экономическая безопасность промышленного предприятия (организационно-методический аспект) / М.А. Бендиков // Консультант директора. – 2010. - №2. – С.7-13.
11. Шевелев А.Е. Риски в бухгалтерском учете: учеб. пособие / А.Е. Шевелев, Е.В. Шевелева. 2-е изд. – М.:Кнорус, 2011. – 304с.
12. Грунин О.А. Экономическая безопасность организации: учеб. пособие / О.А. Грунин, С.О. Грунин. – СПб.: Питер, 2002. – 160 с.
13. Підлужна Н.О. Організація управління економічною безпекою підприємства: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.10 / Н.О. Підлужна. – Донецьк, 2003. – 20 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuy.gov.ua/ard/2003/03pnoebp.zip>
14. Белоусова І.А. Управлінський облік – інформаційна складова системи економічної безпеки підприємства: : [монографія] / І.А. Белоусова. – К.: Дорадо-Друк, 2010. - 432с.
15. Экономика предприятия: Учебник / Под общ. ред. д-ра екон. наук, проф. С. Ф. Покропивного. — Пер. с укр. 2-го перераб. и доп. изд. — К.: КНЭУ, 2002. — 738 с.
16. Ильяшенко С.И. Составляющие экономической безопасности предприятия и подходы к их оценке / С.И. Ильяшенко // Актуальні проблеми економіки. – 2003. - №3(21). – С.12-19.
17. Кузенко Т.Б. Планування економічної безпеки підприємств в умовах ринкової економіки: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.06.01 «Економіка, організація і управління підприємствами» / Т.Б. Кузенко // Європейський ун-т фінансів, інформаційних систем, менеджменту і бізнесу. – К.,2004. – 18с.
18. Козаченко Г.В. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення: монографія / Г.В. Козаченко, В.П. Пономарьов, О.М. Ляшенко. – К.: Лібра, 2003. – 280 с.
19. Тамбовцев В. Л. Объект экономической безопасности России / В. Л. Тамбовцев // Вопросы экономики. – 1994. – №12. – С.35-42.
20. Лысенко Ю.Г. Механизмы управления экономической безопасностью / Лысенко Ю.Г., Лопатовський В.Г. Поняття, класифікація ризиків та методи боротьби з ними / В.Г. Лопатовський // Вісник Технологічного університету Поділля. – 2004. - №4.4.1. Т.1. – С. 177-180.
21. Камлик М.І. Економічна безпека підприємницької діяльності: економіко-правовий аспект: навч.посібник / М.І. Камлик. – К.: Атіка, 2005. – 432с.

References

1. Daczkiw, R. M. (2004) "Economic Security in a Global Setting" [Ekonomichna bezpeka u globalnomu vymiri], Aktual'ni problemy ekonomiky, No. 7 (37), pp. 143–153 (ukr).
2. Russian Encyclopedia of labor protection [Rossyjskaya encyklopediya po ohrane truda] available at: <http://slovari.yandex.ru/книги/Охрана%20труда/Безопасность/> (rus).
3. Dykyj, A.P. (2009) Accounting organization as a tool to ensure economic security: Author's thesis [Organizaciya buxgalterskogo obliku yak instrument zabezpechennya ekonomichnoyi bezpeky pidpryyemstva: avtoref. dys. na zdobuttya nauk. stupenya kand. ekon. nauk], Zhytomur, 21p (ukr).
4. Sokolov Ya.V. (1996) "Accounting: from the beginnings to the present day" [Buxgalterskij uchet: ot istokov do nashyh dnei], Audyt YUNYTY, Moscow, 638p (rus).
5. Odynczov A. A. (2006) "Economic and business information security" [Ekonomichna i informacijna bezpeka pidpryyemnyctva: ucheb. posobyе dlya vuzov], Akademiya, Moscow, 336 p (ukr).
6. Belokurov V. V. "The structure of the functional components of economic security" [Struktura funkcionalnyx sostavlyayushhih ekonomicheskoy bezopasnosti predpriyatiya] available at: www.safetyfactor.ru (rus).
7. Shlykov V. V. (1999) "Complex providing of enterprise's economic security" [Kompleksnoe obespechenie ekonomicheskoy bezopasnosti predpriyatiya], Aletejya, Saint Petersburg, 315 p (rus).
8. Yepifanov A.O. (2009) "Financial security of the companies and banks" [Finansova bezpeka pidpryyemstv i bankivskyh ustanov], DVNZ «UABS NBU», Sumy, 295 p (ukr).
9. Kovalov D. (1998) Economic security of enterprise [Ekonomichna bezpeka pidpryyemstva] Ekonomika Ukrainy, No. 10, pp. 48–52 (ukr).
10. Bedykov M.A. (2010) "The economic security of industrial enterprises (organizational and methodical aspect)" [Ekonomycheskaya bezopasnost' promyshlennogo predpriyatiya (organizatsionno-metodycheskij aspekt)] Konsul'tant dyrektora, No. 2, pp.7-13 (ukr).
11. Shevelev A.E. (2011) "Risks in accounting" [Riski v buxgalterskom uchete], Knorus, Moscow, 304 p (rus).
12. Grunyn O. A. (2002) "The economic security of organizations" [Ekonomicheskaya bezopasnost' organizacij], Saint Petersburg, 160 p (rus).
13. Pidluzhna N. O. (2003) Organization of the management of enterprise's economic security: Author's thesis [Organizaciya upravlinnya ekonomichnoyu bezpekoyu pidpryyemstva: avtoref. dys. na zdobuttya nauk. stupenya kand. ekon. nauk], Doneczk, 20 p, available at: <http://www.nbuy.gov.ua/ard/2003/03pnoebp.zip> (ukr).
14. Byelousova I. A. (2010) "Management accounting is information component of economic security" [Upravlinskyj oblik – informacijna skladova systemy ekonomichnoyi bezpeky pidpryyemstva], Dorado-Druk, Kyiv, 432 p (ukr).
15. Pokropyvnyj S.F. (2002) "Economy of enterprise" [Ekonomyka predpriyatiya: Uchebnyk Pod obshh. red. d-ra ekon. nauk, prof. S. F. Pokropyvnogo, per. s ukr. 2-go pererab. y dop. Yzd], KNEU, Kyiv, 738 p (ukr).
16. Ylyashenko S.Y. (2003) "Components of economic security and approaches to their assessment" [Sostavlyayushhie ekonomicheskoy bezopasnosti predpriyatiya i podhody k ih ocenke], Aktualni problemy ekonomiky, No. 3(21), pp. 12-19 (rus).
17. Kuzenko T.B. (2004) Planning of economic security companies in a market economy: Author's thesis [Planuvannya ekonomichnoyi bezpeky pidpryyemstv v umovax rynkovoyi ekonomiky: avtoref. dy`s. na zdobuttya nauk. stupenya kand. ekon. nauk], Kyiv, 18 p (ukr).
18. Kozachenko G.V. (2003) "The economic security of the enterprise: the nature and mechanism to ensure" [Ekonomichna bezpeka pidpryyemstva: sutnist' ta mexanizm zabezpechennya], Libra, Kyiv, 280 p (ukr).
19. Tambovcev V. L. (1994) "Object Russia's economic security" [Obekt ekonomicheskoy bezopasnosti Rossii] Voprosy ekonomiki, No. 12, pp. 35-42 (rus).
20. Lysenko Yu.G. (2004) "Management mechanisms of economic security" [Mexanizmy upravlei'ya ekonomicheskoy bezopasnostyu], Visnyk Teknologichnogo universytetu Podillya, No. 4.4.1. T.1, pp. 177-180 (ukr).
21. Kamlyk M.I. (2005) "The economic security of business: economic and legal aspects" [Ekonomichna bezpeka pidpryyemnyczkoyi diyalnosti: ekonomiko-pravovyj aspekt: navch.posibnyk], Atika, Kyiv, 432 p (ukr).